Bir Kâbusun Romanı: Frankenstein*

THE NOVEL OF A NİGHTMARE: FRANKENSTEIN

Seda Nur KURT

Öz: İnsana özgü canlılığı insan dışı bir varlığa atfeden Doktor Frankenstein'ın tanrı rolünü oynarken yaratığını ruh kavramından ve yaratıcının şefkatinden yoksun bırakması sebebiyle anti kahraman kötülüğe itilmiş, yaratıcısı tarafından bile sefil bir yaratık olan nitelendirilip sevilmediği için yaratılmasından ölümüne değin bir hayattan ziyade bir kâbusu yaşamıştır. Bu bağlamda Frankenstein kâbuslarla örülü bir korku romanı olarak değerlendirilebilir. Mary Shelly Frankenstein ile gotik yazına ve bilimkurgu romanlarına yeni bir soluk getirmiştir.

Anahtar kelimeler: Mary Shelly, Frankenstein, kâbus, gotik, korku.

Abstract: Because Doctor Frankenstein, who attributes human vitality to an inhuman being, deprives his creature from the concept of soul and the compassion of the creator while playing the role of god, the anti-hero was pushed into evil, and he lived a nightmare rather than a life from his creation to his death because he was described as a miserable creature and not even by his creator. In this context, Frankenstein can be considered as a horror novel with nightmares. With Frankenstein, Mary Shelly brought a breath of fresh air to gothic writing and science fiction novels.

Keywords: Mary Shelly, Frankenstein, nightmare, gothic, horror.

---

* **Künye:** Kurt, S. Nur *(2021). "Bir Kâbusun Romanı:* Frankenstein*". Simit Çay Betik, S. 4, s. 59-65..*

1. Giriş

Gotik roman 1760-1890'lardan günümüze kadar Horace Walpole, Mattthew Lewis, Ann Radcliffe ve Mary Shelley'nin eserleriyle gelişim göstermiştir. Susanne Becker' e göre Gotik tür, 'kadınca' ve 'kadınsı' olanla beslenmektedir ve Gotik yazının gerek kadın yazarlar gerekse de kadın okuyucular arasındaki popülerliği, geçmişten bu yana onun dişil bir tür olmasında, kadın kültürünün bir boyutunu oluşturmasında etkili olmuştur(Tunçer, 2014: 127). Mary Shelley'in henüz 19-20 yaşındayken yazdığı hatta ilk baskısında metnin yazarı olarak ismini bile geçirmediği dönemine göre oldukça modern bir gotik roman olan Frankenstein 1818'de İngilizce daha sonra 1821'de Fransızca olarak yayımlanmıştır. Bilimkurgu romanlarının ilk örneklerinden sayılan eserin başlığındaki "*Modern Prometheus"* ibaresi roman boyunca Yunan mitolojisine ve Kayıp Cennet'e yapılan atıflar hakkında da fikir vermektedir. Prometheus, tanrısal düzene kafa tutmuş sonunda insanoğlunu yaratarak ve onlara ateşi vererek bu düzeni değiştirmeyi başarmıştır. Romanın başkişisi Victor Frankenstein insanlığa –belki de sadece kendi özelinde- ışık getirmek amacıyla çıktığı yaratma sürecinde yeni bir uygarlığın ilk adımlarını atarken son kurtarıcısı olarak gördüğü Kaptan Robert Walton da ona yardımcı olamaz.

FRANKENSTEIN FİLMLERİ

Bugüne kadar çok sayıda Frankenstein filmi çekilmiştir. 2014'te çıkan Frankenstein Ölümsüzlerin Savaşı bunların sevilenlerinden biridir.

1. Frankenstein Kâbusu

Kişinin kendi elleriyle yarattığı bir varlık tarafından yok edilmesi ihtimali ile karşı karşıya kalması temasının işlendiği eser aynı zamanda; yaratılış efsanesi, var oluş, Tanrı olma arzusu gibi kavramları da içerisine alarak günümüzde salt bir roman olmaktan çıkarak efsaneleşmiş ve devleşmiştir(Erşanlı, 2020: 133). Frankenstein isminin roman boyunca şeytan, ifrit, yaratık, sefil, canavar, iblis gibi sıfatlarla nitelendirip asla bir isim vermediği canlıyı anmak için galatımeşhur olarak kullanılması da onu yaratıcım diye anıp Âdem'i olmayı uman fakat doğduğu ilk anda terk edilen yaratığın roman boyu yaratıcısından almayı umduğu intikamın tezahürüdür.

Romanın ikinci baskısında yazar olarak adını kullanan Mary Shelley üçüncü baskıyı tek cilt olarak hazırlamış ve baskıda eseri elden geçirip esere bir de ön söz eklemiştir. Roman kısa sürede pek çok tiyatro oyununa da uyarlanmıştır. Bunlardan ilki 1823'de Richard

Brinsley Plake'nin Cüretkârlık ya da Frankenstein'ın Kaderi'dir. Roman yirminci yüzyılda sinemaya da uyarlanmıştır. Uyarlamalara baktığımızda özellikle yaratığın Shelley'in tasarılardan uzak olduğu aşikârdır. Yaratığa Victor tarafından bir isim verilmesi(John Clare) ve Doktor Frankenstein'ın anti kahramanının kendisi için istediği eşi yaratması yönüyle romanın aslındaki temel unsurlara darbe vurmasını görmezden gelmekle beraber 2014'de yayınlanmaya başlayan Amerikan-İngiliz ortak yapımı bir korku drama tarzı Showtime dizisi olan Penny Dreadful, içeriğinde yer alan vampirlik, Drakula, cadılık gibi korku unsurlarına Frankenstein'ı da katarak romana modern bir anlayış ve yorum getirmiştir.

Frankenstein'ın yazıldığı dönemde Sanayi Devrimi etkisini sürdürmekte ve doğa bilimlerinde yeni gelişmeler ortaya çıkmaktaydı. Dönemin koşulları roman kahramanlarında yerini bulmuştur; Walton kutup bölgelerini keşfe giden bir kaptan, Victor simyaya ilgi duyan fizik, kimya, matematik alanlarında kendini geliştiren bir deneycidir. Romanda Victor'un yaratığı canlandırmasında yararlandığı kuramsa büyük oranda galvanizme dayanır. Yıldırımdaki elektriğin gücünden yola çıkarak bu enerjiyi ölü uzuvları birleştirerek onlara hayat vermekte kullanan Victor tanrılara ait olan can verme imtiyazını çaldığı için Prometheus gibi ceza çeker.

Mary Shelley, döneminde seçkin iki edebiyatçının çocuğu olarak genç yaşta yazarlığa heveslenmiş ve hikâyeler yazmaya başlamıştır. Veeder'a göre Mary Shelley'nin entelektüel gelişiminde Rousseau yapısal bir etkiye sahiptir. Dahası kişisel yaşamının, onu yüzyıllar boyu süren bir üne kavuşturan romanı Frankenstein ya da Modern Prometheus'un yazılışına giden yoldaki ve yazılış dönemindeki kişisel deneyimlerinin de Rousseau etkisinde olduğu söylenmektedir. Bir kere Rousseau, Mary'nin ebeveynleri William Godwin ve Mary Wollstonecraft'ın da eserlerinde önemli bir etkiye sahiptir. Mary Shelley de Godwin'in, Wollstonecraft'ın ve Rousseau'nun eserlerini defalarca okumuştur. Cenevre Gölü'ndeki geziler esnasında Percy, Rousseau'nun yüceliğini takdir ederken Mary de günlüğüne Frankenstein romanına ilişkin ilk notları düşmeye başlamıştır. Bu önemlidir zira Mary her ne kadar Milton'dan etkilense de Frankenstein'da felsefi eleştirelliği ile Rousseau çok daha önemli bir varlığa sahiptir(Tütüncü, 2019: 287). 1816'da gittikleri İsviçre'de Lord Byron'la komşu olmuş ve beraber okudukları hayalet öykülerinden ilhamla onlar da birer hayalet hikâyesi yazma kararı almışlardır. Yazılan hikâyeler içinde en kalıcı olanı şüphesiz Frankenstein olmuştur.

Shelley romanında İngiliz şiirinin önemli ismi olan ve romana ön söz de yazan eşi Percy Bysshe Shelley'nin şiirlerine yer vermiştir. Mary Shelley'nin, Frankenstein'i yaratırken Percy'den etkilendiği de rivayetler arasındadır. Victor, Percy'nin mahlaslarından biridir ve Victor'un evlat edinilmiş kız kardeşi Elizabeth Percy'nin kardeşinin ismidir.

2. Romanın Özeti

Roman, Kaptan Robert Walton'un kız kardeşi Margaret Walton Saville'ye Kuzey Kutbu keşfinden İngiltere'ye yazdığı mektupla başlar. Mektuplarda tarih olarak "17.." ibaresi kullanılmıştır. Mektuplarından birinde buzlar üzerinde garip bir araçla yolculuk ederken bitap halde bulup kurtardıkları bir adamdan bahseder. Adam ondan kaçan birini aramak için yola çıkmıştır. Peşinde olduğu kişiyi de daha önce köpeklerin çektiği bir kızakta görmüşlerdir. Günler geçtikçe sağlığı yerine gelen yabancı kendisi hakkındaki gerçekleri anlatır ve böylece mektuplar bitip hikâye başlar:

THE IRISH FRANKENSTEIN.

İsmi Victor Frankenstein olan yabancı aslen Cenevreli olup Napoli doğumludur. O küçükken ailesi Elizabeth Lavenza isimli çocuğu evlat edinmiştir. William ve Ernest adında iki erkek kardeşi daha vardır. Henry Clerval en yakın arkadaşıdır. Yıldırım sonucu yanan bir meşenin yok olmasını görmesiyle galvanizm ve elektriğe merak sarar. On yedi yaşında üniversiteye gitmesi kararlaştırılır. Bu arada Elizabeth kızıla yakalanır ve annesi onu iyileştirmeye çalışırken kendisi hayatını kaybeder. Ölüm döşeğindeyken en büyük arzusunun ikisinin evlenmesi olduğunu söyler.

Üniversiteye gider ve simya ilmiyle ilgili pek çok okuma yapar. Daha sonra öğretmenlerinin de teşvikiyle doğa felsefesine yönelir. Özellikle kimya ve matematik alanlarına yoğunlaşır. İnsan bedeninin yapısı ve kökeni ilgisini çeker ve fizyolojiyle de ilgilenmeye başlar. Ölümü anlamak için anatomi çalışmaları yapar ve insan vücudunun bozulma ve çürüme sürecini gözlemlemeye başlar. Yer altı mezarlarında ve kabir evlerde zaman geçirir. Üremenin ve hayatın sebebini bularak cansız maddeye can vermeyi başarır.

Bir insana can vermek için yaptığı çalışmalarda parçaların ufaklığı hızını azalttığı için iki buçuk metre boyunda geniş ve orantılı olacak şekilde bir varlık yapmaya karar verir. Yeni bir canlı türünün yaratıcısı olacak ve birçok mükemmel varlık ortaya çıkışını ona borçlu olacaktır. İlerleyen zamanlarda ölümün çürüttüğü vücutta hayatı tekrar yeşertmeyi de ummaktadır. Atölye olarak evinin üst katındaki küçük odayı kullanır. Kasvetli bir kasım gecesi saat sabahın birinde emeklerinin karşılığını görür. Yaratığın donuk sarı gözü açılır. Uzuvlarını orantılı ve yüzünü güzel olacak şekilde seçtiği halde yaratığın korkutucu bir

görünüşü vardır. Saçları parlak siyah ve uzun, dişleri inci beyazı, dudakları kapkaradır. İki yıl boyunca süren çabalarının karşılığında ortaya çıkan yaratıktan korkup tiksinti duyarak odadan kaçmıştır. Yolda yürürken arkadaşı Henry Clerval'i görür. O da okumaya gelmiştir. Onu evine götürür. Yaratığın evde olmadığını görerek rahatlar. Sonra ateşlenir ve Henry'nin bakımında aylarca hasta yatar. İyileşince babasından kardeşi William'ın öldüğünü haber eden bir mektup alır ve Cenevre'ye döner. Yolda yaratığı görür ve kardeşini onun öldürdüğünü anlar. Fakat talihsiz bir şekilde bakıcıları Justine ölümden sorumlu tutularak idam edilir.

Yaratık karşısına çıkar ve konuşurlar. Bu bölümden sonra olaylar yaratığın ağzından anlatılır. Yaratık, Frankenstein'dan isteklerde bulunur ve isteklerini reddederse ölümün geride kalan dostlarını da öldüreceğini söyler. Ondan daha güçlü ve esnek olduğunu ve onunla başa çıkamayacağını söyler. Senin yaratığınım, diyerek ondan merhametini esirgememesini ister. İlgi ve sevgisiz kaldığı için içindeki şefkati kaybettiğini aslında iyi biri olabileceğini söyler. Sözleri Frankenstein'da şefkat ve merak uyandırır. Frankenstein'ın yanından ayrıldıktan sonra bir süre aç ve başıboş gezmiş, ona rastlayan insanlar tarafından hep dışlanmıştır. Daha sonra bir köy evinin içinde saklanmış ve evin sahiplerini sürekli izleyerek onlardan konuşma ve yazmayı öğrenmiştir. Günlerini uzaktan izleyip ok sevdiği fakir aileye gizliden yardım ederek geçirir. Ormana gidip aile için yakacak odun ve kendisi için yiyecek toplayarak geçirir. Bir gün ormanda deri bir çanta bulur ve çantanın içinden kıyafet ve kitap çıkar: Kayıp Cennet, Paralel Hayatlar, Genç Werther'in Acıları. Kitapları sürekli okur ve kendini geliştirir. Laboratuardan kaçarken üzerine aldığı elbisenin cebinde Frankenstein'ın notlarını bulur ve onları okuyarak yaratılış sürecini de detaylarıyla öğrenir. Bu durum içinde büyük bir öfke uyandırır. Büyük bir yalnızlık çeker. Âdem'in yaratıldıktan sonra Tanrı'dan ona bir eş vermesini istediğini düşünür. Dış görünüşünün tüm çirkinliğine rağmen kendini geliştirmiştir ve iyi kalpli ev sahiplerinin ona şefkat besleyeceğini umar. Evin babasının gözlerinin görmemesinden de cesaret alarak evde yalnız bir gün kendisini ona tanıtmak istemiş fakat buna tam muvaffak olacakken evin oğlu tarafından evden kovulmuştur. Aile daha sonra yaratıktan korkup evden taşınmış ve yaratık gene terk edilmiştir. İnsan türüne karşı içinde büyük bir savaş

Boris Karloff

1930'lu yıllardaki Frankenstein filmiyle Boris Karloff zihinlere Frankenstein olarak kazınmıştır.

ilan eder en çok da onu yaratan kişiye karşı. Ailenin terk ettiği evi yakarak köyden uzaklaşır. Frankenstein Cenevreli olduğu için oraya gitmeye karar verir. Cenevre'de bir çocukla karşılaşır ve onunla arkadaşlık kurabileceğini düşünür. Çocuk ondan tiksinir ve korkar. Çocuğun soyadından Frankenstein'ın kardeşi olduğunu da anlayınca ilk kurbanı olarak çocuğu öldürür. Çocuğun boynunda gördüğü kolyeyi de daha sonra geçtiği yerde ahırda uyuyan bir kadının elbisesinin içine koyarak oradan uzaklaşır. Son olarak yalnız ve sefil bir halde olduğunu söyleyerek Frankenstein'dan kendisi için ona benzer ve onu terk etmeyecek bir eş yaratmasını ister. Bunu reddedilemeyecek bir hak olarak görür fakat Frankenstein bu isteği reddeder. Onu ikna etmek için eğer onu seven bir eşi olursa eşini alıp insanlardan uzaklara gideceğini ve kimseyi rahatsız etmeden mutlu bir hayat süreceğini söyler. Frankenstein uzaklara gideceğine dair yemin ettirir ve teklifini kabul eder. Daha sonra yaratık eşini yarattığında onu almak için geleceğini söyler ve yanından ayrılır.

Frankenstein başarılı olmak için bazı bulgulara ulaşmak üzere Clerval'le beraber İngiltere'ye gider. Dönüşünde de Elizabeth'le evlenmesi kararlaştırılır. İngiltere'den gerekli malzemeleri aldıktan sonra işini tamamlamak üzere İskoçya'da gözden uzak bir köye gider. Dişi yaratığı bitirmeye yaklaşmışken yeni yaratığın kötü biri olabileceğini ve ikisinin üreyip çoğalarak insan ırkına gelecekte zarar verebileceğini düşünüp kendini kurtarmak için bencillik yapmaması gerektiğine karar verir ve tüm çalışmalarını yok eder. Bunu yaparken yaratık da onu görür ve neden yaptığını sorar, Frankenstein yaratığı kovar. Yaratık intikam alacağını ve evlendiği gece yanında olacağını söyleyerek oradan uzaklaşır. Frankenstein deniz yoluyla geri dönmek ister. Denizde kaybolur. İrlanda'da karaya iner. Karakola götürülür ve Clerval'i öldürmekle suçlanır. Bir süre hapis yatar ve hastalanır. Babası gelir ve deliller sonucu aklanır. Yaratık arkadaşı Clerval'i de öldürmüştür. Döndüklerinde kararlaştırdıkları gibi Elizabeth'le evlenir. Tekneyle balayına giderler ve yaratık kaldıkları otelde Elizabeth'i de öldürür. Babası da bir süre sonra üzüntüden ölür. İntikam duygsuyla yaratığın peşine düşer ve en sonunda kaptanla karşılaşır.

Buradan sonra Walton mektuplarına devam eder ve Frankenstein'ın hastalığının ilerlediğini ve vefat ettiğini söyler. Son arzusu eğer imkânı olursa onun yapamadığı işi tamamlayıp yaratığı öldürmesidir. Walton yaratığı da yaratıcısının vefatından sonra görür fakat yaratık kendisini öldüreceğini söyleyerek tekneden ayrılır.

3. Sonuç

Dönemine göre oldukça ileri bir hayal gücüyle yazılan Frankenstein özellikle Kayıp Cennet ve Yunan mitolojisi gibi kendinden önceki eserlere yaptığı atıflarla gelenekten beslenmiş fakat geleneği aşmış bir çizgidedir. Yazıldığı dönemde yazarının henüz on dokuz yaşında olmasına bağlı olarak eserde birtakım kurgusal hatalar olsa da eser özellikle konusunun özgünlüğü ve yazarın konuyu ele alışındaki başarı sebebiyle değerini korumaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Becker, S. (1999). Gothic Forms of Feminine Fictions. Manchester: Manchester University Press.

Erşanlı, B. (2020). 19. Yüzyılda Politik İkili Karşıtlık Sunumu Olarak Frankenstein'ın Canavarının Karikatürlerde Görselleştirilmesi. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5(12), 132-153.

Susanne B. (1999). Gothic Forms of Feminine Fictions, Manchester, Manchester University Press, I.

Tuncer, S. (2014). Gotik ve Feminist Anlatının Buluşması. Litera, (15), 125-135.

Tütüncü, F. (2019). Rousseau'nun Romantik Etkileri: Mary Shelley'in Modern Prometheus'u Üzerine. FLSF Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi, 14(27), 281-306. Retrieved From Https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Flsf/İssue/45340/534939

Veeder, W. (1988). "Frankenstein, or Rousseau's Monster: Sympathy and Speculative Eyes", David Marshall (ed), The Surprising Effects of Sympathy: Marivaux, Diderot, Rousseau and Mary Shelley, The University of Chicago Press, Chicago and London, s.182.